

Павлюк Р.О.,

заступник директора з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної роботи
Інституту психології та соціальної педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка;
доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання
Педагогічного інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

ІНТЕГРАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто сутність поняття «інтеграція» та охарактеризовано особливості інтеграції дисциплін у навчально-виховному процесі початкової школи. Обґрунтовано необхідність застосування полікультурного та полілінгвального середовища у навчальному процесі. Визначено особливості інтеграції англійської мови з іншими предметами, які вивчаються в початковій школі.

Ключові слова: інтеграція, майбутній вчитель початкової школи, полікультурність, полілінгвальність, навчання англійської мови, професійна підготовка.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Серед численних концепцій навчання та виховання учнів початкової школи нині переважає полілінгвальна система навчання, оскільки навчально-виховний процес спрямований на розвиток сприймання полікультурності суспільства з численними культурними та мовними особливостями населення як навколишнього середовища, так і планети загалом.

Відповідно до нового Державного стандарту початкової середньої освіти учні шкіл починають вивчати іноземну мову з першого класу. Така державна політика є цілком виправданою, оскільки однією з виучуваних у школі мов є англійська — міжнародна. Володіння на високому рівні однією, а подекуди й кількома іноземними мовами, сприяє успішній соціалізації особистості, її подальшому особистісному розвитку, кар'єрному зростанню та вихованню поваги до культури інших народів та національностей.

Беззаперечним також є факт, що інтеграція англійської мови з іншими шкільними дисциплінами є ефективною при оволодінні іншомовними мовленнєвими навичками, оскільки дитина мимовільно, вивчаючи, наприклад, математику, запам'ятовує іноземну лексику, що використовується вчителем на уроці. Для вивчення іноземної мови на цьому етапі у школяра є всі можливості — вік учня початкової школи характеризується як сенситивний для оволодіння мовою.

Відтак актуальним питанням залишається професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інтегративного компонента у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках англійської мови.

Аналіз наукових досліджень, на які спирається автор. На сучасному етапі розвитку педагогічної думки інтенсифікувався пошук методологічних засад інтеграції знань, що відображено у різних світоглядних позиціях вчених — глобально-історичній (Ю. Солодовніков); гуманістично-феноменологічній (І. Гринчук, І. Зязюн, І. Могілевська, А. Шинкаренко); ноосферно-екологічній (Г. Тарасов, Б. Юсов); культуротворчій (А. Валицька, Г. Падалка, Л. Рапацька, О. Щолокова); проективно-естетичній (А. Тхангасоєв).

Розробка теоретичних основ і організаційно-методичних аспектів розвитку інтеграції знань в умовах професійної підготовки фахівців подається у дослідженнях А. Беляєвої, О. Безпалько, С. Гончаренка, Ю. Жидецького, Я. Кміта, С. Клепко, Е. Коваленко, М. Лещенко, О. Шевнюк.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Серед численних інтегративних концепцій, які використовуються при вивченні англійської мови у початковій школі, на сьогодні немає єдиного підходу щодо інтеграції як такої. При інтегруванні іноземної мови з іншими навчальними предметами не враховуються компоненти самої інтеграції: елементи (мова і ті навчальні дисципліни, які інтегруються); підстава інтеграції (цільові, мотиваційні, операційні елементи); зінтегрований об'єкт — цілісний, новий результат інтегративного навчання.

Формулювання мети та завдань статті. Метою нашого наукового дослідження є узагальнення знань про процес інтеграції як такої та визначення особливостей інтеграції англійської мови з іншими навчальними предметами на основі полікультурного та полілінгвального підходів до навчання. Першочерговим завданнями нашої статті є визначення поняття інтеграції, формулювання мети інтеграції англійської мови з іншими предметами, які вивчають учні початкової школи, характеристика процесу полікультурного та полілінгвального навчання, визначення аспектів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Питання інтеграції дисциплін у навчально-виховному процесі залишається на часі, оскільки педагогічна наука перебуває у стані постійних змін та пошуку ефективних технологій формування гармонійно розвиненої особистості.

Під інтеграцією розуміють синтез, об'єднання і взаємопроникнення наукового знання. Сутність інтеграції в навчально-виховному процесі — взаємопроникнення елементів одного об'єкта в структуру іншого, внаслідок чого виходить повністю новий об'єкт зі своїми особливостями організації (М. Берулава, М. Махмутов). Інтеграція — процес і результат взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується

відновленням, встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між ними на основі достатньої підстави, в результаті чого формується інтегрований об'єкт (система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [2, 340].

Інтеграція виступає як принцип навчання, що базується на гармонійному об'єднанні знань на основі спільності наукового змісту, предмета, об'єкта, цілей викладання та подібності наукових понять і термінів [4].

У педагогіці інтеграція трактується як цілеспрямоване та доцільне об'єднання навчальних предметів чи знань у педагогічну систему цільового призначення. Інтеграцію в навчально-виховному процесі розглядають як одну зі сторін процесу розвитку, пов'язану з об'єднанням у ціле раніше розрізнених частин. Об'єднання може відбуватися як у межах вже сформованої системи, так і нової.

Сутність процесу інтеграції – якісні перетворення всередині кожного елемента, що входить у систему. Ознаками інтеграційних процесів є взаємодія різнорідних, раніше розрізнених елементів; якісні та кількісні перетворення взаємодіючих елементів; цілеспрямованість та відносна самостійність інтеграційних процесів; наявність власної структури. Пріоритетними напрямками інтеграції є інтеграція за цілями педагогічного процесу, інтеграція за змістом, формами та методами [1, 59].

Визнання процесу інтеграції на міждисциплінарному рівні не є обов'язковим для постійного навчання англійської мови учнів початкової школи та є бажаним, оскільки навчально-виховний процес має будуватися на полікультурній основі. Інтеграція, як ніщо інше, здатна забезпечити і врахування полікультурного та полілінгвального аспектів, сприяти якіснішому оволодінню іншомовною комунікативною компетентністю учнями початкової школи.

Погоджуючись із вітчизняним науковцем Ю.С. Стиркіною, полілінгвальну систему навчання розуміємо як узагальнюючу стратегію освіти, до реалізації якої необхідно готувати майбутнього вчителя початкової школи. Вона визначається як система освіти, яка використовує викладання навчальних предметів однією і більше іноземними мовами [3, 12].

Реалізація полікультурного та полілінгвального навчання сприяє вирішенню таких завдань: мова виконує свої первинні функції (інформативну, гносеологічну, комунікативну, номінативну, експресивну, культураносну, естетичну, ідентифікаційну); значно прискорюється перебудова мовленнєвих механізмів людини для паралельного використання кількох мовних систем з подальшою нейтралізацією однієї (рідної); багатомовна система навчання містить базовий курс іноземної мови, домашнє читання, мовні спецкурси, інтегровані курси й не конфліктує з існуючою системою навчання; вивчення предметів набуває характеру лінгвістичних вправ; ця система приділяє увагу розвитку всіх мовних навичок у взаємозв'язку,

в зростаючій, позитивній інтерференції; завдання, які отримують учні, вимагають обміну інформацією, що стимулює взаємонавчання і сприяє контекстуалізації мовленнєвих структур; перспективи розгалуження стандартного лексичного запасу стають практично необмеженими; відбувається зсув початку вивчення мови до молодшого віку; формується більш толерантне ставлення до мови інших народів, до культурних цінностей її носіїв. Результативність багатомовної освіти полягає також у формуванні мультилінгвізму і полікультурності [3, 12]

У результаті аналізу наукових праць таких вчених, як І. Зязюн, М. Лещенко, О. Рудницька, Ю. Стиркіна; Р. Барнез, Д. Бест, Ч. Гейтскелл, Д. Д'юї, Д. Едді, Е. Спеамен, які доводять необхідність інтеграції мови з іншими дисциплінами, зокрема мистецтвом, можна сформулювати дидактичні принципи інтеграції іноземної мови з іншими предметами:

- загальний принцип кодування інформації різними шляхами (мова як засіб пізнання себе і довкілля); спільність функцій мови й інтегрованого предмета;
- контекст об'єднуючої діяльності, завдання, у процесі виконання яких відбувається актуалізація іншомовного мовлення;
- створення позитивного емоційного фону, сприятливого для творчої діяльності і навчання іноземної мови;
- запобігання перевтоми від занять шляхом переключення навчальних дій учня з одного предмета на інший.

Інтеграція іноземної мови з іншими дисциплінами передбачає структурування трьох компонентів: перший компонент визначає елементи (мова й ті навчальні дисципліни, які інтегруються); другий компонент — підставу інтеграції (цільові, мотиваційні, операційні елементи); третій компонент утворює зінтегрований об'єкт — цілісний, новий результат інтегративного навчання (якісно інші знання учнів). Таким чином, переваги впровадження мовних інтегрованих курсів формулюються у таких положеннях [3]:

1. Навчання іноземної мови у складі інтегрованого курсу сприяє формуванню більш цілісної картини світу, в якому іноземна мова виконує свою специфічну функцію — є засобом пізнання й поштовхом до діяльності, аналізу й узагальнення.

2. Таке навчання зорієнтоване на різнобічний розвиток учнів, їх загальну освіту й виховання. Досягнути цього можна за рахунок об'єднання виховних, освітніх, розвивальних можливостей різних дисциплін.

3. Змістовний план навчання іноземної мови збагачується за рахунок розгалуження предметних знань, які використовуються в інтегрованих курсах, а також впливу позитивних почуттів і емоцій. Унаслідок цього уможливується формування і розвиток широких і різнобічних здібностей учнів.

4. Завдяки викладанню інтегрованих курсів учні здобувають знання і збагачують навички з дисципліни, що інтегрується з іноземною мовою.

Висновки, рекомендації, перспективи подальших досліджень. На основі аналізу науково-теоретичних положень інтеграції, полікультурності та полілінгвальності навчання у початковій школі ми дійшли висновку, що реалізація такого підходу вимагає неабияких зусиль та знань педагога для успішного впровадження загально педагогічної мети сьогодення — формування гармонійно розвиненої особистості молодшого школяра.

Питання інтеграції і виховання і навчання на основі полікультурності та полілінгвальності відповідають загальній меті формування та розвитку особистості. Це означає, що дослідження науковців у сфері професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи мають бути спрямовані на пошук ефективних методів та технологій реалізації вище зазначеної концепції.

ДЖЕРЕЛА

1. Голубова Г. Роль педагогічних інтеграційних технологій у навчально-виховному процесі вишу / Г. Голубова // Гуманітарний вісник. — № 24. — С. 58—62. — (Серія «Педагогіка»).
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. — К. : Академвидав, 2004. — 352 с.
3. Стиркіна Ю.С. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Стиркіна Ю.С. — К., 2002. — 24 с.
4. Яковлев И.П. Интеграция высшей школы с наукой и производством / И.П. Яковлев. — Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1989. — 114 с.

В статье рассмотрена сущность понятия «интеграция» и охарактеризованы особенности интеграции дисциплин в учебно-воспитательном процессе начальной школы. Обоснована необходимость использования поликультурной и полилингвальной среды в учебном процессе. Обозначены особенности интеграции английского языка с другими предметами, которые преподаются в начальной школе.

Ключевые слова: интеграция, будущий учитель начальной школы, поликультурность, полилингвальность, обучение английскому языку, профессиональная подготовка.

The essence of the concept of integration is viewed in the article. The peculiarities of the integration of disciplines in the educational process in primary school are shown. The need of usage of multicultural and policultural environment in the classroom is stated. The features of integrating English with other subjects that taught in elementary school are given.

Key words: integration, future primary school teacher, multiculturalism, policulturalism, English language teaching, professional training.